

ВІДГУК

**офіційного опонента
на дисертаційну роботу Куцаб-Бонк Катажини
на тему «Конвергенція у соціально-економічному просторі транскордонного
регіону в умовах європейської інтеграції», подану на здобуття наукового
ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток
продуктивних сил і регіональна економіка**

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з напрямками наукових досліджень

Транскордонне співробітництво є специфічною сферою зовнішньо-економічної діяльності, яка здійснюється на регіональному рівні. Основна його роль в інтеграційних процесах визначається можливістю прискорення конвергенції рівня якості життя населення прикордонних територій, мобілізації місцевих ресурсів та їх ефективному використанню, досягнення вільного руху людей, товарів, капіталу, інформації через кордон до повної інтегрованості простору.

В сучасних умовах поглиблення процесів актуалізуються питання, що стосуються особливостей конвергенції в межах транскордонних регіонів. Передусім це стосується дослідження передумов та чинників оптимізації транскордонних взаємодій на основі підвищення ефективності функціонування інституційного механізму розвитку транскордонних ринків, активізації транскордонної економічної активності, а також формування якісного соціального капіталу в транскордонних об'єднаннях.

Звернемо увагу, що поглиблення євроінтеграційних процесів вимагає пошуку нових шляхів активізації зовнішньоекономічних зв'язків з країнами-членами ЄС та Польщею зокрема. З огляду на це, тема дисертаційного дослідження Куцаб-Бонк Катажини є актуальною і своєчасною. Досягнення мети дослідження та розв'язання завдань, які поставлені автором у роботі, сприятимуть збагаченню економічної думки про процеси зближення рівнів соціально-економічного розвитку суміжних прикордонних регіонів України та країн-членів ЄС.

Підтвердженням актуальності теми є зв'язок дисертаційної роботи Куцаб-Бонк Катажини з тематикою науково-дослідних робіт ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», зокрема, здобувачем прийнято участь в таких темах, як: «Методологічні основи та напрями реформування адміністративно-територіального устрою України» (номер державної реєстрації 0114U004401), «Трансформація економічного середовища прикордонних територій в рамках дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» (номер державної реєстрації 0116U004037), а також Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень в м. Львові «Інструменти забезпечення економічної безпеки України в умовах зовнішньої агресії» (номер державної реєстрації 0116U001475).

Рівень обґрунтованості та новизни наукових положень, висновків і рекомендацій

Основні наукові положення, методичні підходи, висновки і практичні рекомендації, що викладені в дисертації, є логічними та послідовними. Обґрунтованість представлених здобувачем наукових положень базується на аналізі чинних законодавчих та нормативно-правових актів України та країн-членів ЄС з питань транскордонного співробітництва, європейської інтеграції, регіонального розвитку, місцевого самоврядування; офіційних даних Державних статистичних відомств України та Польщі, статистичній інформації органів влади та місцевого самоврядування сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі; інформації спеціалізованих сайтів мережі «Інтернет» та публікації у засобах масової інформації.

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій обумовлений широким діапазоном використаних у дослідженні наукових джерел з проблематики транскордонної конвергенції. У процесі проведення дослідження та опрацювання їх результатів автор використовував сучасні методи дослідження, зокрема: монографічний, порівнянь, соціологічних досліджень, аналізу та синтезу, економетричного моделювання, графічної візуалізації, наукових узагальнень тощо.

Основні пропозиції, положення, висновки дисертанта достатньо обґрунтовані і містять елементи наукової новизни. Зокрема, на основі

узагальнення характеристик поняття «інституційна пастка» визначено сутність «інституційна пастка транскордонної дивергенції», яке трактується автором як квазі-ефективний самовідтворювальний інститут, який спричиняє різноприскорений розвиток сусідніх прикордонних територій України та країн-членів ЄС та ґрунтується на типових механізмах стабілізації та самовідтворення, а саме: ефекті координації, ефекті сполучення та культурній інерції. Наявність інституційної пастки виступає однією із ключових інституційно-організаційних проблем, пов'язаних зі збереженням диспропорцій у соціально-економічному розвитку сусідніх прикордонних територій України та Польщі (с. 235-237).

Для подолання інституційної пастки транскордонної дивергенції, яка в значній мірі зумовлена недостатньою ефективністю координації організаційно-управлінських зусиль по різні боки кордону, автором розроблено механізм її нівелювання, який передбачає формування сучасних транскордонних інституцій, диверсифікацію транскордонних ринків, удосконалення інформаційно-аналітичної підтримки учасників транскордонного співробітництва та модернізацію інфраструктури транскордонного бізнесу та забезпечуватиме зближення рівнів соціально-економічного розвитку транскордонних територій (с. 242-247).

Автором розроблено модель впливу транскордонних ринків на економічну, технологічну, соціальну і демографічну інтеграцію сусідніх прикордонних територій України та країн-членів ЄС. В даній моделі акцентується увага на фінансово-економічних важелях стимулювання транскордонної конвергенції, а саме: реалізації транскордонних інвестиційних проєктів, залученні кредитних ресурсів у розвиток транскордонного співробітництва, бюджетуванні транскордонних програм і стратегій розвитку, налагодженні ефективних механізмів функціонування транскордонних фондів ринків, правильному освоєнні коштів грантодавців тощо (с. 175-176).

Використовуючи теоретичні напрацювання дослідників автором здійснено класифікацію чинників стимулювання транскордонної конвергенції за трьома критеріями: просторовим, функціональним і цільовим. Виділені критерії мають свої характерні особливості та специфіку впливу на поширення конвергентних процесів у соціально-економічному просторі транскордонного регіону. Дана класифікація сприятиме виділенню пріоритетних напрямів розбудови сучасних

транскордонних інституцій, зокрема транскордонних кластерів, європейських об'єднань транскордонного співробітництва, транскордонних технологічних і наукових парків тощо (с.123-129).

Для оцінювання процесів зближення сусідніх прикордонних регіонів різних держав автором запропоновано систему якісних та кількісних показників, що відображають рівень соціально-економічної конвергенції регіонів. Зокрема, представлено загальну характеристику, визначено пріоритетний аспект конвергенції та особливості застосування визначених показників. Визначені автором показники відрізняються між собою мірою точності, що зумовлено дією додаткових чинників впливу. Це є свідченням коректності застосування окреслених показників при визначенні рівня транскордонної конвергенції регіонів (с. 38-40).

Автором запропонований методичний інструментарій моделювання процесів конвергенції у соціально-економічному просторі транскордонного регіону шляхом побудови моделей абсолютної β -конвергенції за методом найменших квадратів та парної структурно-економічної конвергенції для українсько-польського транскордонного регіону (с. 145-161).

Практичне значення має методичний підхід до оцінювання потенціалу соціально-економічної конвергенції у межах українсько-польського транскордонного регіону. Даний підхід на відміну від існуючих, ґрунтується на врахуванні сили взаємного гравітаційного тяжіння між економіками сусідніх прикордонних адміністративно-територіальних одиниць, які формують транскордонний регіон та дав змогу оцінити потенціал соціально-економічної конвергенції в українсько-польському транскордонному регіоні (Львівської та Волинської областей України, а також Підкарпатського та Люблінського воєводств Польщі (с. 220-226).

Набув подальшого розвитку методичний інструментарій дослідження процесів формування неформальних інститутів шляхом структурування усіх неформальних інститутів, які впливають на українсько-польську транскордонну конвергенцію шляхом їх групування за відповідними критеріями. Виходячи з еволюційної сутності та завдань, які вирішують ці інститути у процесі розвитку транскордонного співробітництва на сучасному етапі європейської інтеграції,

автором виділено п'ять груп неформальних інститутів: інститути-замінники, інститут-коректори, інститути-рудименти, інститути-паразити та інститути-маніпулятори. Систематизація усіх згаданих характеристик дала змогу визначити місце кожного із неформальних інститутів у відповідній системі координат українсько-польського транскордонного співробітництва (с. 256-263).

Зміст та завершеність дисертаційної роботи

Дисертаційна робота є логічним та завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному рівні. Структура плану – логічна й гармонійна. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретико-методологічні засади соціально-економічної конвергенції регіонів у контексті європейської інтеграції» значна увага приділяється дослідженню еволюції теорії конвергенції (с. 15-22, 26-29) та вивченню сутності інституційної конвергенції (с. 23-25). Здійснено періодизацію наукових шкіл у контексті еволюції теорії конвергенції (с. 30). Охарактеризовано основні типи соціально-економічної конвергенції регіонів та виокремлено ключові напрями поширення конвергентних процесів на сучасному етапі глобалізації у її транскордонному та міжрегіональному вимірі (с. 34-35). Запропоновано систему кількісних та якісних показників, що дають змогу оцінити рівень соціально-економічної конвергенції у межах транскордонних регіонів (с. 38-40). Розглянуто чинники та передумови, які визначають характер, напрями розвитку та способи поширення конвергентних процесів у міжрегіональному і транскордонному контекстах (с. 41-44). Виокремлено основні напрями соціально-економічної трансформації ЄС із погляду стимулювання процесу транскордонної конвергенції (с. 53-54). Визначено обмежуючі бар'єри на шляху поширення транскордонної конвергенції в умовах європейської інтеграції на сучасному етапі глобалізації (с.56-66). Виділено основні напрями транскордонної конвергенції регіонів у руслі політики європейської інтеграції (с. 69-70) які забезпечать

зближення регіонів у транскордонному вимірі європейської інтеграції та покращать якість життя мешканців прикордонних територій.

Другий розділ роботи «Соціально-економічний простір транскордонного регіону як середовище розгортання конвергентних процесів» присвячений дослідженню: сутності категорії «транскордонний регіон» та вивченню основних критерій ідентифікації такого регіону (с.71-72), рівнів і площин транскордонних регіонів (с. 74), ознак транскордонного регіону та його характерних рис (с. 75-78), структуроутворюючих ланок транскордонного регіону (с. 78-80), сутності реальної та номінальної конвергенції та критеріїв їх оцінки (с. 83-85), особливостей формування та розвитку соціально-економічного простору транскордонного регіону (с.86-88).

Диференціація транскордонних регіонів за ознаками їх інституційної зрілості та пов'язаної із нею функціональної спроможності дозволила виділити чотири типів транскордонні регіонів, а саме: умовно ідентифіковані, еволюційно-прогресуючі, функціонально розвинені, оптимально збалансовані. Кожен із перелічених типів транскордонних регіонів мають свої характерні ознаки, які визначають особливості та напрями поширення конвергентних процесів у його межах (с. 88-91). Досліджено основні площини поширення конвергентних процесів у транскордонному просторі (с. 93-98). Розглянуто механізми формування та розвитку соціально-економічного простору транскордонного простору (с. 98-100). Досліджено особливості впливу соціально-економічного простору транскордонного регіону на еволюцію конвергентних процесів (с. 101), зокрема визначено основні завдання транскордонного співробітництва з погляду забезпечення конвергенції регіонів (с.105), виокремлено ключові ланки механізму поширення конвергенції у соціально-економічному просторі транскордонного регіону (с. 106-107), визначено вплив ринкової інфраструктури на розвиток соціально-економічного простору транскордонного регіону та еволюцію конвергентних процесів у його межах (с.113-115).

Основну увагу приділено дослідженню основних чинників розвитку транскордонного співробітництва (с. 116-119), формуванню соціально-економічного простору транскордонного регіону на основі стимулювання

конвергентних процесів (с.120-123) та конвергенції в соціально-економічному просторі транскордонного регіону (с. 124-123).

Третій розділ «Особливості соціально-економічної конвергенції в українсько-польському транскордонному регіоні в умовах євроінтеграційних змін» присвячений визначенню основних напрямів конвергенції адміністративно-управлінських важелів та механізмів транскордонного розвитку сусідніх прикордонних територій України та Польщі (с.131-133). Зокрема, здійснено порівняльний аналіз етапів європейської інтеграції та стадій розвитку транскордонного співробітництва у контексті конвергенції адміністративно-управлінських важелів та механізмів розвитку українсько-польського транскордонного регіону (с. 134-137). Основна увага приділена оцінці основних показників економічної конвергенції в розрізі окремих прикордонних регіонів. Проаналізовано кількісні параметри соціально-економічної конвергенції в українсько-польському транскордонному регіоні використовуючи метод абсолютної β -конвергенції і абсолютної α -конвергенції та здійснено графічне зображення виявлених тенденцій щодо поширення в українсько-польському транскордонному регіоні β - і σ -конвергенції (с. 144-161). Досліджено також і парну структурно-економічної конвергенцію між сусідніми прикордонними регіонами України та Польщі (с. 162-175).

Значну увагу приділено дослідженню фінансово-інвестиційних аспектів зближення економік сусідніх прикордонних регіонів різних держав. Зокрема, акцентовано увагу на фінансово-економічних важелях стимулювання транскордонної конвергенції (с.176), проаналізовано динаміку та галузеву структуру прямих іноземних інвестицій, залучених у сусідні прикордонні регіони України та Польщі (с. 176-182), досліджено особливості фінансово-інвестиційного забезпечення українсько-польського регіону (с. 184-189). Здійснено детальний аналіз торговельно-економічних зв'язків у контексті соціально-економічної конвергенції прикордонних регіонів України та Польщі (с. 190-203), Визначено основні напрями нарощування експорту та імпорту товарів у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі (с. 203-205).

Четвертий розділ «Інституційні аспекти конвергенції в соціально-економічному просторі українсько-польського транскордонного регіону»

присвячений дослідженню інституційно-правових засад формування потенціалу соціально-економічної конвергенції в українсько-польському транскордонному регіоні. Зокрема, автором досліджено етапи еволюції інституційно-правового середовища ЄС з погляду пріоритетів транскордонної конвергенції регіонів (с. 208-211). Визначено шляхи вдосконалення інституційно-правового забезпечення конвергенції у соціально-економічному просторі українсько-польського транскордонного регіону (с. 212-214) та визначено вплив дії «мультиплікатора дивергенції» в умовах недостатнього рівня інституціоналізації соціально-економічного простору транскордонного регіону (с. 215-216). Запропоновано методику розрахунку потенціалу соціально-економічної конвергенції у межах транскордонного регіону (с. 218-221) та на її основі розраховано потенціал соціально-економічної конвергенції в українсько-польському транскордонному регіоні та здійснено його графічне представлення (с. 222-227). Досліджено системну площину інституційно-організаційного забезпечення конвергенції в українсько-польському транскордонному регіоні та визначено основні складові інституційно-організаційного забезпечення конвергенції в українсько-польському транскордонному регіоні (с. 228-232). Розглянуто формування та самовідтворення інституційної пастки та запропоновано шляхи її нівелювання (с. 235-238). Визначено роль та місце неформальних інститутів у конвергенції соціально-економічного простору українсько-польського транскордонного регіону, здійснено структурування усіх неформальних інститутів, які впливають на українсько-польську транскордонну конвергенцію шляхом їх групування за відповідними критеріями та виділено основні типи неформальних інститутів, які визначають рівень конвергенції в українсько-польському транскордонному регіоні (с. 252-262), показано місце неформальних інститутів українсько-польського транскордонного співробітництва у «системі координат» екзогенності та сили впливу на транскордонну конвергенцію (с. 263), представлено результати експертних оцінок щодо визначення характеру та сили впливу неформальних інститутів на конвергенцію в українсько-польському транскордонному регіоні (с. 264-269).

У п'ятому розділі «Пріоритети поглиблення конвергенції в соціально-економічному просторі транскордонного регіону в умовах нових викликів

європейської інтеграції» основну увагу приділено визначенню напрямів інституційних змін, спрямованих на поглиблення конвергенції в транскордонному просторі між ЄС та сусідніми країнами (с. 271-272), акцентовано увагу на проблемах функціонування євро регіонів та шляхах їх подолання (с. 272-273). Розроблено механізм синергетичного впливу інституціоналізації на поширення конвергентних процесів у транскордонних регіонах між Україною та ЄС (с. 274). Визначено шляхи консолідації формальних інститутів у межах транскордонного регіону, у тому числі в кожному з чотирьох транскордонних регіонів, які охоплюють сусідні прикордонні території України та країн-членів ЄС (с. 275-278). Запропоновано алгоритм розробки стратегії розвитку українсько-польського транскордонного регіону (с. 279-281). Окреслено перспективні напрями формування та розвитку науково-освітнього українсько-польського транскордонного кластеру (с. 284-286). Запропоновано заходи, спрямовані на розвиток українсько-польського транскордонного підприємництва, що дозволить створити необхідні передумови не лише для розвитку підприємництва у прикордонних регіонах України та Польщі, але і сприятиме інтеграції досягнень науки та практики та підвищить ефективність функціонування економіки в межах усього українсько-польського транскордонного регіону (с. 288). Визначено засоби удосконалення інституційного забезпечення розвитку транскордонних ринків у межах українсько-польського транскордонного регіону (с. 289-291).

Запропоновано шляхи удосконалення фінансово-інвестиційних важелів зближення економік прикордонних регіонів України та сусідніх країн-членів ЄС у контексті євроінтеграційних змін. Зокрема, адаптовано польський досвід та європейські принципи забезпечення фінансової самодостатності місцевих територіальних громад до прикордонних регіонів України (с. 292-295). Розроблено алгоритм формування інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток українсько-польського транскордонного регіону (с. 296). Визначено ключові напрями інтеграції науково-освітньої та прикладної сфер діяльності у контексті транскордонної конвергенції між Україною та Польщею (с. 297-301). Значну увагу зосереджено на вдосконаленні шляхів стимулювання фінансово-інвестиційної конвергенції в українсько-польському транскордонному регіоні (с. 304-306) та визначенні пріоритетних фінансово-інвестиційних важелів та

механізми конвергенції в українсько-польському транскордонному регіоні (с. 307-308). Визначено пріоритетні напрями стимулювання конвергенції в транскордонному регіоні на сучасному етапі європейської інтеграції в системі формування основ «економіки знань» (с. 308-309) та основні напрями впровадження «економіки знань» у соціально-економічному просторі транскордонного регіону (с. 310-311). Акцентовано увагу на проблематиці підвищення якості інтелектуального капіталу та запропоновано шляхи її вирішення (с. 311-312), зокрема запропоновано напрями удосконалення людського капіталу в українсько-польському транскордонному регіоні (с. 312) та засобів використання потенціалу трудової міграції у процесі формування основ «економіки знань» в українсько-польському транскордонному регіоні (с. 313-316). Розроблено пропозиції, пов'язані з розвитком суспільно-психологічних аспектів та механізмів соціально-економічної конвергенції у транскордонному регіоні між Україною та ЄС в розрізі подолання інституційної пастки транскордонної дивергенції, детінізація транскордонного простору між Україною та ЄС, впровадження сучасних інструментів розвитку соціального капіталу в сусідніх прикордонних регіонах України та країн-членів ЄС (с. 328-329). Побудовано ієрархію стратегій суспільно-психологічного впливу на поглиблення конвергенції в соціально-економічному просторі транскордонного регіону між Україною та ЄС в розрізі площин нарощування соціального капіталу, викорінення інституційних пасток та детінізації і подолання корупції (с. 329-331). Запропоновано заходи суспільно-психологічного впливу на викорінення інституційної пастки транскордонної дивергенції в розрізі визначення засобів блокування механізму самовідтворення інституційної пастки та інституційних змін, спрямованих на підвищення якості соціального капіталу прикордоння та подолання іллегальних форм транскордонного підприємництва (с. 340-344).

Теоретична значущість та практична цінність

результатів дослідження

Висока ступінь достовірності теоретичних положень, висновків, рекомендацій сформульованих у дисертації є результатом глибокого та всебічного

аналізу фундаментальних праць українських і зарубіжних вчених з проблематики транскордонної конвергенції.

Теоретична значущість дисертаційної роботи полягає в розробці: теоретико-методологічних засад дослідження конвергенції у соціально-економічному просторі транскордонного регіону; методологічного обґрунтування соціально-економічної конвергенції регіонів в умовах активізації глобальних інтеграційних процесів; концептуальних засад конвергенції у транскордонному вимірі європейської інтеграції.

Практична цінність отриманих у дисертаційній роботі результатів документально підтверджена довідками про впровадження у діяльність відділом забезпечення зв'язків Президента України з Кабінетом Міністрів України Адміністрації Президента України при підготовці пропозицій до проекту Постанови КМУ «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки» (довідка № 53 від 17 лютого 2017 р.); департаментом економічного розвитку та регуляторної політики Секретаріату Кабінету Міністрів України при формуванні проекту середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року (довідка № 71 від 1 березня 2017 р.); департаментом економічної політики Львівської обласної державної адміністрації при розробці Стратегії розвитку Львівської області до 2020 року (довідка № 1-11-256 від 31 січня 2017 р.); департаментом міжнародної технічної допомоги та міжнародного співробітництва Львівської обласної державної адміністрації при реалізації заходів з активізації транскордонного співробітництва між Львівською областю та сусідніми прикордонними воєводствами Польщі (довідка № 588 від 26 квітня 2017 р.), Львівською торгово-промисловою палатою при роботі з підприємствами-експортерами, які працюють на транскордонних ринках (довідка № 19-08-5/1613 від 22. 12. 2016 р.).

Низку науково-методичних напрацювань авторки було впроваджено в навчальний процес Державної техніко-економічної школи імені Броніслава Маркевича в м. Ярославі (Польща) при вкладанні навчальних дисциплін: «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Кількісні та якісні засоби та методи досліджень у суспільних науках», «Основи економіки та підприємництва», «Маркетинг та управління» (довідка № 96 від 24 квітня 2017 р.).

Основні положення та результати дисертаційного дослідження доповідались на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах і круглих столах.

Зауваження та дискусійні положення

Не знижуючи в цілому позитивної оцінки дисертаційної роботи, варто звернути увагу на дискусійні положення та зауваження:

1. Для оцінки конвергентних процесів автор визначає систему якісних та кількісних показників (с.35-39). Однак, з викладено матеріалу не зовсім зрозуміло яким чином розраховано якісні показники, наприклад: рівень соціальної довіри, етичні стандарти міжрегіональної співпраці, ділові стандарти адміністрування, якість місцевого самоврядування тощо. Це експертні методи дослідження чи статистичні розрахунки? Якщо експертні то хто був експертами?

2. Більшої чіткості та конкретизації вимагає логіка викладеного матеріалу на рис. 1.3 (с. 57) «Основні точки зростання та бар'єри транскордонної конвергенції в умовах європейської інтеграції на сучасному етапі глобалізації». Так, з представленої форми подачі на рисунку елементів не зрозуміло, що є точками зростання, а що бар'єрами транскордонної конвергенції. Наприклад, зміцнення кордонів та недостатній розвиток людського капіталу (позначені на рисунку однаково), однак один показник є точкою зростання, а інший бар'єром. Серед точок зростання транскордонної конвергенції автору слід би було акцентувати увагу також і на створенні транскордонних кластерів та індустріальних ІТ-парків. Саме ці форми спроможні посилити транскордонну конвергенцію. Однією з точок зростання є розробка пріоритетних інноваційних та інвестиційних проектів.

3. Дискусійним, на нашу думку, є твердження автора про те, що «для транскордонних регіонів, замість використання показника валового регіонального продукту на душу населення, для визначення рівня і динаміки конвергентних процесів у межах окремих транскордонних регіонів доцільно застосовувати більш адаптований до специфіки транскордонного співробітництва показник інтеграційного потенціалу» (с. 36). Оскільки валовий регіональний продукт на душу населення є показником статистичної звітності, а показник інтеграційного

потенціалу розрахункова величина для оцінки рівня і динаміки конвергентних процесів. Це різні співвимірні показники: один є складовою іншого.

4. На с.41 автор виділяє п'ять блоків чинників, які, на його думку, визначають характер, напрями розвитку та способи поширення конвергентних процесів у міжрегіональному і транскордонному контекстах, серед яких: адміністративно-управлінські, транспортно-логістичні, інформаційно-комунікаційні, соціально-психологічне середовище конвергенції регіонів та історичні. Однак, автор випускає такий важливий блок чинників посилення конвергентності регіонів, як інноваційно-інвестиційні.

5. У роботі слід би було більше уваги зосередити на особливостях формування та функціонування транскордонного інноваційного ринку та пошуку шляхів забезпечення інноваційної співпраці прикордонних регіонів. Основний акцент автору слід би було зробити на створенні сприятливого інституційного середовища для здійснення інноваційної діяльності суб'єктами господарювання, яке можливе лише через запровадження інноваційної моделі транскордонного співробітництва суб'єктів прикордонних територій України та інших держав, зокрема Польщі.

6. Розглядаючи бар'єри, які блокують розвиток конвергентних процесів у транскордонному просторі між Україною та ЄС (с. 57-65, 81) автор слід було б також акцентувати увагу і на загрозах конвергентності, а також розглянути шляхи їх можливого усунення. Так, наприклад, внутрішніми загрозами у сфері техніко- економічних відносин між Україною та ЄС є низька частка торгівлі Україною машинами, устаткуванням, інноваційною продукцією (інформаційною та інтелектуальною), ліцензіями, інжинірінговими та управлінськими послугами, втрата традиційних ринків збуту продукції машинобудування внаслідок її не конкурентоспроможності. Найбільшими загрозами для України є низька продуктивність праці (за цим показником наша держава відстає від розвинутих країн світу майже у 20 разів), низький рівень та якість маркетингових досліджень тощо

7. Автору слід би було більше уваги приділити вивченню досвіду конвергенції соціально-економічного розвитку ЄС та можливостях адаптації інструментів її посилення до умов України, а саме в розрізі вивчення шляхів

активізації підприємницької та інноваційної діяльності в межах транскордонного регіону, оздоровлення інвестиційного та інноваційного клімату, налагодження та розбудови спільної виробничої, соціальної, інноваційної та транспортної інфраструктури тощо. Можливість зменшення цих диспропорцій значною мірою зумовлюється дією низки чинників, вплив яких може прискорювати процеси конвергенції чи гальмувати їх. Оскільки політика конвергенції, основною метою якої є вирівнювання диспропорцій між регіонами та країнами і підтримка менш розвинених регіонів, завжди була важливою в системі регулювання ЄС. Особливо це проглядається у регіональній політиці ЄС щодо розвитку транскордонного співробітництва, яке визначено одним із базових серед пріоритетних напрямів регіонального розвитку до 2020 р. Тому вивчення механізмів впливу чинників та нівелювання їх негативної дії є важливим і необхідним моментом для прийняття обґрунтованих рішень у сфері розвитку транскордонного співробітництва і в процесах конвергенції у соціально-економічному просторі транскордонного регіону.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях і авторефераті

Автором опубліковано 37 наукових працях (17 – одноосібних), у яких автору особисто належить 48,2 друк, арк., із них: 5 монографій (3 одноосібних); 21 стаття у наукових фахових виданнях України, у тому числі 9 із них у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз; 4 статті в наукових періодичних виданнях інших держав. Положення дисертації доповідались на 13 міжнародних і всеукраїнських конференцій, 2 науково-практичних семінарах та 3 круглих столах. Автореферат за своїм змістом повністю відповідає основним положенням та висновкам дисертаційної роботи, відображає його структуру та логіку викладення матеріалу.

Загальний висновок

Дисертаційна робота роботи Куцаб-Бонк Катажини «Конвергенція у соціально-економічному просторі транскордонного регіону в умовах європейської інтеграції» є самостійним завершеним науковим дослідженням виконаним на актуальній темі, яка характеризується науковою новизною одержаних результатів і висновків, має теоретичне та практичне значення.

Аналіз змісту дисертації, автореферату та основних опублікованих праць дозволяє зробити висновок про те, що визначені здобувачем завдання дослідження вирішені.

Оцінюючи отримані автором наукові результати, що містяться в дисертаційній роботі, можна стверджувати, що дисертація на тему «Конвергенція у соціально-економічному просторі транскордонного регіону в умовах європейської інтеграції» і автореферат за своїм змістом, теоретичним обґрунтуванням, новизною наукових результатів, ступенем впровадження в практику відповідають вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ від 24 липня 2013р. № 567 із змінами і доповненнями згідно з Постановами КМУ № 656 від 19 серпня 2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р.

Вважаємо, що автор дисертації Куцаб-Бонк Катажина заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки,
доктор економічних наук, професор

Павліха Н.В.

Засвідчую
Вчений секретар університету
"17" 05 2017р.